

Josip Antolović

PASTORALNA INSTRUKCIJA »COMMUNIO ET PROGRESSIO«

Imajući na pameti kolik utjecaj imaju na suvremeni život čovjeka sredstva društvenog priopćavanja, Pavao VI. odredio je da nedjelja po Uzašašću bude posvećena tim sredstvima. On sam za tu zgodu obično upućuje specijalnu poruku svijetu. Prošle godine, 23. svibnja 1971., izašla pak je dugo očekivana pastoralna instrukcija o sredstvima društvene komunikacije *Communio et progressio* (Zajedništvo i napredak).¹

Instrukcija želi pripomoći što uspješnijem ostvarivanju saborskog dekreta o istom predmetu *Inter mirifica*. Izradila ju je Papinska komisija za sredstva društvenog priopćavanja dobivši za to mandat od samoga Sabora, kad je izdao spomenuti dekret.

Genealogija dokumenta

Naglom razvoju sredstava društvenog priopćavanja crkveno učiteljstvo počelo je posvećivati sve veću pažnju. Ona datira tamo od enciklike Pija X. *Vigilanti cura* (g. 1936.), koja govori o kinu, pa preko enciklike Pija XII. *Miranda prorsus* (g. 1957.), koja se proširuje i na radio i televiziju, da u koncilskom dekretu *Inter mirifica* i napokon u instrukciji *Communio et progressio* obuhvati sva sredstva društvene komunikacije. Koncilski dekret *Inter mirifica*, koji je odobren 4. prosinca 1963. g. na završetku drugog zasjedanja Koncila, pruža nam ozbiljan i zaokružen dokument o predmetu koji je danas tako važan jer toliko utječe na život i na vladanje čovječanstva. On sadržava sintezu i podanašjenje svega onoga što je crkveno učiteljstvo prije reklo o tom predmetu.

Ovaj pak najnoviji dokument *Communio et progressio* prava je katolička »Magna charta« o sredstvima društvenog priopćavanja.² U njoj svatko može naći sve ono što ga zanima o tom predmetu, a što može, ako se pravo primijeni na život, veoma unaprijediti napredak velike ljudske obitelji. Ona će biti savjetnik u prvom redu sinovima Crkve: biskupima, svećenicima, katoličkim

¹ Talijanski prijevod instrukcije izišao je u *L'Osservatore Romano* 4. lipnja 1971.

² *Civiltà Cattolica* 1971., IV. 39—48.

novinarima, odgojiteljima kao i svim potrošačima sredstava društvenog priopćavanja, a to su danas gotovo svi ljudi, dapače i nepismeni, jer ti, ako i ne čitaju, ipak slušaju radio, gledaju televiziju te idu u kino. I ako naše društvo nazivamo potrošačkim, onda to nadasve vrijedi za masovnu i svestranu potrošnju sredstava društvene komunikacije.

Budući da dokument *Communio et progressio* radi o tako izvanredno važnom predmetu, njegovi stvaraoci izrađivali su ga u suradnji i dijalogu svih zainteresiranih unutar Crkve, osobito sveukupnog episkopata te promicatelja katoličke obavještajne službe. Zato je on autentična i mjerodavna poruka Crkve, plod mnogog razmišljanja pred Gospodinom, ali i ljudske stručnosti na dotičnom području. Možemo mu stoga pristupiti s potpunim povjerenjem da ćemo naći i zdrava načela i praktične savjete kako treba promicati i kako se treba služiti sredstvima društvene komunikacije. Da bismo to omogućili i našim čitateljima, dajemo kratak prikaz tog važnog dokumenta.

Uvod (brojevi 1—5)

Dokument se sastoji od tri dijela, kojima prethodi kratak uvod i koje slijedi isto tako kratak zaključak.³

U uvodu se precizira svrha (br. 1), doktrinarni izvori (br. 2), opći značaj (br. 3) dokumenta i napokon oni kojima je on namijenjen (br. 4—5).

Vrijedan je osobite pažnje prvi broj, koji kaže:

»Zajedništvo i napredak ljudskog društva čine prvotnu svrhu društvene komunikacije i njezinih sredstava kao što su tisak, kino, radio i televizija. Njihovo neprestano usavršavanje proširuje doista njihov domet novome mnoštvu osoba te ih čini još pristupačnijima pojedincima pogodujući sve većem i dubljem ulaženju tih sredstava u mentalitet i način života ljudi.«

Svrha je sredstava društvenog priopćavanja sve veće zbližavanje i povezivanje među ljudima. No taj po sebi veoma plemenit cilj ne postizava se bilo kojim od *mass media*. Postizava se samo onima koja zbližavaju srca i volje, a samo je takvo zbližavanje neophodan uvjet svakog pravog napretka ljudskog društva. Prema tome, svaki bi promicatelj *mass media* morao uvijek imati na umu njihovu pravu svrhu pa se ne bi događalo da razdvajaju umjesto spajaju, ruše umjesto grade.

Doktrinarni izvori instrukcije *Communio et progressio* nalaze se u dokumentima Drugog vatikanskog sabora, osobito u *Gaudium et spes*, u dekretu o ekumenizmu, u deklaraciji o vjerskoj slobodi, u dekretu o misijskoj djelatnosti Crkve, u dekretu o pastirskoj službi biskupa te u dekretu *Inter mirifica*, koji se isključivo bavi tim predmetom. Daljnji pak izvori svih tih dokumenata bit će sama Božja objava iz koje crpe svako crkveno učiteljstvo.

Pastoralna uputa *Communio et progressio* namjerno ima samo generalni značaj, dok se posve konkretne i točno određene norme mogu dati imajući u vidu okolnosti pojedinih zemalja, koje mogu biti veoma različite. Time se daje slobodan prostor pojedinim biskupskim konferencijama da određene norme is-

³ Usp. ENRICO BARAGLI S. I., *L'istruzione pastorale »Communio et progressio«, Sintesi antologica*, u *Civiltà Cattolica*, 1971., IV. 235—253.

pravno primijene na svoje lokalne prilike. Dakako da će se prije toga posavjetovati sa stručnjacima o tom pitanju, a neće zanemariti ni onaj, gotovo bih rekao, prirodni kršćanski osjećaj Božjega naroda.

U uvodu se naglašava također nada da će tu instrukciju dobrohotno primiti svi oni koji se profesionalno bave širenjem sredstava društvenog priopćavanja. A samo je tako moguće da ona donesu veliku korist na istinsko dobro ljudske zajednice. Zato bi morale biti vrline katoličkih novinara i drugih javnih radnika: dobra nakana, smisao i odgovornost za zajedničko dobro, poučljivost prema Božjem Duhu i učiteljstvu Crkve, objektivnost, poštivanje ljudske ličnosti i tuđeg mišljenja, istinoljubivost i kritičnost prema sebi i svom mišljenju.

Prvi dio (brojevi 6—18)

Taj dio nosi naslov »Sredstva društvene komunikacije u kršćanskoj viziji: doktrinarni elementi«. On počinje ovako: »Najplemenitiji cilj tih iznašašća sastoji se u svraćanju pažnje na očekivanje i probleme čovječanstva, da bi ih riješili u što je moguće kraćem vremenu i ujedinili sve ljude u sve veću solidarnost. Na tome osnovnom načelu temelji se poštovanje kršćana prema širokim mogućnostima koje pružaju sama sredstva za dobrobit čovječanstva« (broj 6).

Sredstva društvenog priopćavanja idu sigurno među »najnovija čudesa znanosti i čudesna iznašašća tehnike« (broj 7), a na njih moramo gledati pozitivno kako nas to uči Sabor u konstituciji *Gaudium et spes*, kad kaže: »Stoga kršćani i ne pomišljaju da se dostignuća što su ih ljudi svojim genijem i silama stvorili suprotstavljaju Božjoj moći i kao da bi razumno stvorenje bilo takmac Stvoritelju. Naprotiv, oni su uvjereni da su pobjede čovječanstva znak veličine Božje i plod njegove neizrecive zamisli. Što pak više raste moć ljudi, to se dalje proteže i njihova pojedinačna i skupna odgovornost. Iz toga se jasno vidi da kršćanska poruka ne odvraća ljude od izgradnje svijeta niti ih potiče da zanemare dobro drugih ljudi, nego ih, naprotiv, na to još čvršće obvezuje« (broj 34).

Govoreći o prvotnoj svrsi sredstava društvene komunikacije, koja je u »bratском jedinstvu među ljudima«, pastoralna instrukcija zalazi u teološko spekuliranje. To jedinstvo nalazi svoj izvor i kao neki uzor u vječnom trojstvenom zajedništvu Oca, Sina i Duha Svetoga, koji su sjedinjeni u jednom jedinom božanstvenom životu. A najveća je zapreka tom jedinstvu grijeh, koji je ušao u ljudsku povijest s prvim čovjekom.

»Kad je čovjek vlastitom krivnjom okrenuo leđa svom Stvoritelju po neredu koji proizvodi svaka pogreška, našao se u neskladu sa samim sobom, u lomu sa svojim braćom... Ali Božja ljubav prema čovjeku nije dopustila da bude odbačen. On je zapravo prvi poduzeo inicijativu davši pravac povijesti spasenja, ponovno uspostavivši dijalog s ljudima, ušavši u puninu vremena u zajedništvo s njima. Izvršivši spasenje ljudskog roda, Krist, Božji Sin, postavši čovjekom, Riječ i Slika nevidljivoga Boga, sve nas je učinio dionicima istine i samoga božanskog života. On, jedini posrednik između Oca i čovječanstva, ponovno uspostavlja mir i zajedništvo s Bogom, dok ojačava bratstvo među ljudima« (broj 10).

I sada instrukcija prelazi na prikazivanje Krista kao »savršenog komunicatora« — priopćitelja i to:

- po didaktičkoj metodi koju je upotrebljavao,
- po savršenom darivanju samoga sebe (u Euharistiji) i po darivanju svoga Duha Životvorca,
- boraveći trajno u Crkvi, koja je njegovo mistično tijelo.

»Moralna načela koja upravljaju sredstvima društvenog priopćavanja moraju se temeljiti na ispravnom promatranju ljudskog dostojanstva, jer je onaj koji bira način kako da se njima služi sam čovjek, koji je pozvan da postane suodgovoran u zajednici posinjenih Božjih sinova. Ali ako želimo dati točno mjesto sredstvima komunikacije u povijesti stvaranja i utjelovljenja i ocijeniti njihovu moralnu vrijednost, onda moramo čovjeka promatrati u cjelini, pretpostavivši temeljito istraživanje o naravi društvenog priopćavanja i o njezinim sredstvima. Zato je dužnost u savjesti za sve one koji se po profesiji bave priopćavanjem da sebi pribave stručnost na tom području. Ta je dužnost tim veća, što je veći utjecaj priopćavatelja...« (broj 14 i 15).

Uputa o sredstvima društvene komunikacije naglašava također važan moment u priopćavanju, a taj se odnosi na publiku, koja je još mlada ili nezrela ili s nižom naobrazbom. Ne uočavati te elemente može biti veoma neodgovorno, a svakako neodgojno i štetno. Neki se danas boje »moralizma« u obavještavanju. Smatraju da on koči slobodu i pravo na informacije. No ne smijemo smetnuti s uma da se prava sloboda sastoji u sposobnosti odabiranja dobra. Za takvu slobodu morali bi se odgajati i novinari i potrošači obavještajnih sredstava.

Drugi dio (brojevi 19—100)

Taj dio dijeli se na dva poglavlja. Prvo raspravlja o utjecaju sredstava komunikacije na društvo (brojevi 19—62), a drugo o idealnim uvjetima kako što uspješnije raditi na tom području (brojevi 63—100).

Prvo poglavlje nakon uvoda o kulturnoj i etičkoj problematici *mass media* obrađuje ove probleme:

1. Javno mišljenje (brojevi 24—32)

O njemu dokument kaže slijedeće: »Sigurno je da se traži sloboda očitovati svoj osjećaj i svoju misao, ako se želi stvoriti uravnoteženo javno mišljenje...«

Budući da društveni život jača u suradnji, potrebno je slobodno suočavanje mišljenja koja su od neke važnosti. Slobodom izricanja mišljenja bit će podvrgnuta rešetu. Jedno će biti odobreno i prihvaćeno, druga opet odbačena ili usavršena, neka koordinirana ili prihvaćena s kompromisom. Vrednija i sigurnija mišljenja bit će tada izabrana da vode jedan zajednički pothvat... Svaki građanin mora se osjećati zauzetim u stvaranju javnog mišljenja...

Posve je nedopustiv tip propagande koji se suprotstavlja zajedničkom dobru, koji teži sprečavanju iskrenog i javnog odgovora, koji svjesno pogoduje rađanju predrasuda u narodu širenjem nepotpunih vijesti, zanemarujući one koje su odlučujuće ili ih razmještajući prema samovoljnom izboru: to u stvari sprečava zakonit slobodan izbor od strane naroda...«

2. Pravo na primanje i davanje informacija (brojevi 37—47)

»Sloboda mišljenja, pasivno i aktivno pravo na informaciju, tj. pravo pristupa izvorima i kanalima vijesti i pravo slobodnog izražavanja jesu nerazdvojivi...« Ipak se pri tom novinarima toplo stavlja na srce da poštuju nadasve istinu činjenica i da rade s mnogo taktičnosti i pronicavosti, kad moraju dati izvještaj o djelima brutalnosti, nasilja.

I sada se dolazi na nešto veoma važno, o čemu bi profesionalni novinari morali često razmišljati s mnogo ljudske odgovornosti.

»Pravo informiranja ima određene granice i ne može doći u sukob s drugim oblicima prava, kao što su pravo na istinu, koje štiti dobar glas pojedinaca i društva; pravo na poštivanje privatnog života, koje brani intimni krug obitelji i pojedinaca; pravo na čuvanje tajne kada traži potreba, profesionalna dužnost ili zajedničko dobro. Kad je na kocki zajedničko dobro, valja imati veliku razboritost i diskreciju u širenju vijesti« (broj 42).

Kako se često novinari i pisci znadu ogriješiti o ta načela, a to sa sobom gotovo uvijek nosi nesagledive posljedice! Više krivih informacija stvara laž, a više jednostranih odgaja u narodu kriv mentalitet. A u takvom mentalitetu često se poduzimaju koraci i akcije koji su protiv svake razboritosti pa onda nije čudo da stvaraju zabunu i nered na štetu općeg dobra. I ako se neki širitelj informacija ogrešuje o načela u gornjem broju, možemo se ozbiljno pitati da li još ostaje u granicama moralnosti.

Pravo na slobodnu informaciju potvrđuje se veoma u našoj instrukciji, jer danas živimo u pluralističkom društvu, no i to pravo ima neke zahtjeve i ograde.

S neobičnim optimizmom instrukcija govori o koristi koju *mass media* mogu pridonijeti na različitim područjima.

3. Odgoj, kultura, zabava (brojevi 48—53)

U mnogim zemljama audiovizuelna sredstva, radio i televizija, omogućuju pouku i naobrazbu velikom broju djece, mladeži i odraslih. I tako velike tekovine moderne kulture i tehnike postaju u sve većoj mjeri zajedničko dobro svih. A to omogućuje velik napredak čovječanstva, koji sve više briše ekonomske i društvene razlike. Preko sredstava društvene komunikacije može se također pružiti potrebna rasonoda, koja čovjeku olakšava svakidašnje brige i daje mu mogućnost da korisno provede slobodno vrijeme, kojega u nekim zemljama uslijed sve veće mehanizacije u poslovanju ima sve više.

4. Umjetničke vrste (brojevi 54—58)

Sredstva društvenog priopćavanja šire u svijetu stare i nove oblike umjetnosti. Dakako da različita umjetnička izražavanja donose sa sobom i moralne probleme. Ne može se sve iznositi pred svaku publiku. Mora se računati kod nje na dob, na psihološku zrelost, na dostatan odgoj. »Umjetnici su suočeni s čitavim životom u svojim dobrim ili lošim očitovanjima. Dakle, onda se nužno nameće diskrecija i takt svaki puta kad umjetničko izražavanje dopire do složene publike, gdje se susreću osobe iz veoma različitih sredina. To se osobito nameće kad djelo ima kao temu suočavanje čovjeka sa zlom« (broj 58).

5. Publicitet (brojevi 59—62)

Važnost publiciteta raste veoma u modernom društvu. Posvuda se osjeća njegova prisutnost i ne može se uteći njegovu utjecaju. »Zato se napose moraju izbjegavati oni oblici publiciteta koji vrijeđaju stid, koji iskorištavaju seksualni nagon u komercionalne svrhe; isto tako i oni koji su udarac na slobodu kupaca...

Velika šteta nanosi se kad se publicitet i nasilno komercijalno uvjeravanje obraćaju bez ikakva razlučivanja narodima slabe ekonomske strukture, osobito u zemljama koje su u razvoju. . .

Pod svaku cijenu valja na području komunikacija spasiti uravnotežen pluralizam, pa, ako treba, i zahvatom zakonodavstva, da se spriječi gomilanje koristi jedino kod onih koji nastoje imati isključiv monopol na obavještavanje. . .«

Ako se to ne poštiva, onda sredstva društvenog pripočavanja mjesto informatora mogu postati tiranin, koji lansira u masu jedino one informacije koje služe isključivo vlastitom sebičnom političkom, ideološkom ili ekonomskom interesu. Na taj se način jeftino, a svakako nepravedno, dolazi do manipuliranja s društvom i s pojedincima, što je, naravno, grub napadaj na ljudsku slobodu i dostojanstvo ljudske ličnosti. Tamo gdje nema pluralizma teško se može ostvariti prava demokracija, pa jedni vladaju, a drugi moraju robovati.

Drugo poglavlje obrađuje ove probleme:

1. Formiranje (brojevi 64—72)

Što se tiče odgajanja i dužnosti potrošača društvenih komunikacija, osobito mladih, instrukcija s društvenom i odgojnom osjetljivošću ističe slijedeće:

»Potrošači moraju biti odgojeni da iz sredstava masovnih komunikacija izvuku najveću korist ne samo za svoje osobno dobro nego i za djelotvorno sudjelovanje u društvenoj izmjeni svih članova ljudske zajednice, kao i da se pronađu bolji putovi za postignuće svih tih ciljeva, od kojih se ističu zalaganje za obranu pravde u svijetu i uklanjanje strašne nejednakosti između bogatih i siromašnih naroda. . .

Roditelji i odgojitelji upravljat će shodnim uputama mlade da sami biraju sredstva komunikacije, iako će koji put morati sebi rezervirati konačan sud o takvom izboru. Ako u kojem pojedinom slučaju budu morali izreći negativan sud o izboru svoje djece, neka onda brižno nastoje navesti razloge svom držanju. U stvari se više postizava uvjeravanjem nego zabranom, nadasve na odgojnom području. . .

Bit će veoma korisno da roditelji i odgojitelji sami gledaju televizijske emisije, filmove, publikacije koje najviše privlače mlade da bi s njima mogli diskutirati, nastojeći u njima odgajati osjećaj kritičnosti. . .«

Odgoj čovjeka, osobito mladih, uvijek je bio pravi kategorički imperativ za svakoga. Taj odgoj danas nužno mora zahvatiti i pravilno upotrebljavanje masovnih komunikacija. I tu leži velika odgovornost na roditeljima, učiteljima, profesorima, školama, pa i na svećenicima, osobito katehetama. Dakako da bi nam zato bili potrebni i prikladni udžbenici.⁴

2. Šanse i dužnosti (brojevi 73—83)

»Mogućnosti su primalaca veoma velike pa je stoga i njihova odgovornost važnija no što se obično vjeruje. Da bi se mogao uspostaviti istinski i autentičan dijalog, to doista velikim dijelom zavisi i od potrošača. Ako oni, naprotiv, pasivno primaju ponude komunikacije, govor će ići samo u jednom smjeru i ostat će bez pravog sugovornika, unatoč naporima promicatelja da otvore dijalog« (broj 81).

⁴ Za upoznavanje složenih psiholoških i pedagoških problema koji moraju biti prisutni odgojiteljima može poslužiti i članak P. GIANOLA, *Educazione cinematografica*, u »Orient. Ped« 1960. (1), str. 6—28.

»Korisnik može postati aktivan kad mu pođe za rukom da brižno tumači vijesti, prosuđujući ih u svjetlu prijašnjih zbivanja i općem kontekstu. . .« (82). Ne valja, dakle, primati ono što se kaže »pod gotov groš«. Valja biti pametno kritičan. Na tu kritičnost potiče nas, gotovo bih rekao, svakidašnje iskustvo kad se tako često susrećemo s netočnim informacijama.

»Ako postavljamo poteškoću da pojedinci koji čine publiku malo mogu, ne smijemo zaboraviti da im zakon udruživanja daje ipak neku moć. Kao što se profesionalci društvene komunikacije udružuju, isto tako će se i potrošači udruživati u udruženja ili će se koristiti uslugama drugih organizacija da bi postigli što veće mogućnosti. . .« (83).

3. Dogovaranje i suradnja (brojevi 84—100)

Tu je riječ o dogovoru između građana i vlasti, između pojedinih naroda, između svih kršćana, vjernika, ljudi dobre volje.

Kako rijetka tehnička dostignuća imaju toliko sociologijsko značenje kao sredstva društvenog priopćavanja,⁵ posve je razumljivo i naravno da je na tom području potrebna svestrana suradnja svih zainteresiranih, a od njih bi se jedva tko mogao isključiti, jer manje-više svi trošimo bilo koje sredstvo masovne komunikacije.

»Uloga civilnih vlasti na tom području mora se očitovati više u pozitivnom nego u negativnom obliku. Njihov zadatak nije zauzdavati ili gušiti, pa i onda kad je u kojem slučaju potrebno pribjeći mjerama korekture. Drugi vatikanski sabor naglasio je kako se ljudska sloboda mora svim silama poštivati i braniti i da se može ograničiti jedino kada to traži zajedničko dobro.⁶ Prema tome, cenzura se može primijeniti samo u krajnjim slučajevima. . . Javne vlasti neka poštuju načelo supsidijarnosti pa neka ne poduzimaju one inicijative, u kojima pojedinci ili skupine mogu činiti neku stvar dobro ili čak još bolje« (86).

»U svjetlu tih načela uviđa se potreba zakona koji će štititi slobodu komunikacije i pravo informacije, da jedna i druga budu zaštićene od ekonomskog, političkog i ideološkog pritiska koji bi im mogao spriječiti slobodno djelovanje. Zakonodavstvo mora također garantirati građaninu pravo na javnu kritiku s obzirom na čitavo rukovanje sredstvima komunikacije, osobito onda kad ono poprima oblik monopola, na osobit način ako je on državni. . .« (broj 87).

O odnosu među narodima na području masovnih komunikacija s jasnim aludiranjem na encikliku Pavla VI. *Populorum progressio* instrukcija naglašava:

»Među mnogobrojnim oblicima međunarodne suradnje, koja se traži od samih sredstava društvenog saobraćaja, ima osobitu važnost pomoć za stvaranje i za usavršavanje tih sredstava među narodima koji su na putu razvoja. Nedostatak tih sredstava jasan je pokazatelj laganog razvoja društva, kojemu je u isto vrijeme učinak i uzrok mali broj raspoloživih sredstava. Nijedan narod ne može pribaviti svojim građanima nužno obavještavanje i prikladan odgoj ako nije providen modernim tehničkim napravama za društvenu komunikaciju, bez kojih dolazi u opasnost ekonomski, društveni i politički napredak. . .« (broj 92).

Iz toga se nameće dužnost razvijenim narodima da pomognu nerazvijenima na podizanju i na stvaranju svega onoga što je potrebno za društveno komuni-

⁵ Usporedi: JEAN CAZNEVUE, *Sociologija radija i televizije*, u *Kulturni život* Beograd, 5/1965., str. 567.

⁶ Cf. *Dignitatis humanae*, 7

ciranje. A preko sredstava društvene komunikacije može se provesti uspješnija borba protiv nepismenosti, ekonomske, zdravstvene i društvene zaostalosti i drugih nedaća od kojih pate nerazvijene zemlje.

Treći dio (brojevi 101—180)

Taj dio govori izravnije o zalaganju Katoličke Crkve u sredstvima društvenog priopćavanja da se i ona stave u funkciju evanđeoskog kvasca. Dijeli se na četiri poglavlja, od kojih prvo govori o prinosu katolika na području *mass media*

»Biskupi i svećenici, redovnici i laici, koji na neki način predstavljaju Crkvu, neka se osjećaju sve više zaduženima u davanju svog prinosa tisku te neka sudjeluju u davanju radio-emisija, televizijskih i kinematografskih emisija...« (broj 106).

U to valja uključiti katoličko školstvo, koje će odgajati svoje učenike da se znadu što bolje služiti masovnim sredstvima komunikacije. Teoriju i praksu *mass media* valja uključiti i u studij teologije, osobito u moralku, pastoralku i katehetiku. S tim odgojem valja započeti već u malim sjemeništima, a kod redovnika nastaviti ga u novicijatu i za čitavo vrijeme redovničke formacije. Pri tom valja imati veliku osjetljivost za javno mišljenje, kako čovjek danas misli i reagira, da bi mu se putem sredstava priopćavanja mogla također prenositi poruka Evanđelja. Sposobnije valja slati na specijalizaciju, tako da bi svaka biskupija, redovnička provincija, a možda i manje jedinice imale bar kojeg stručnjaka u pitanju *mass media*.

Drugo poglavlje odnosi se na upotrebu sredstava društvene komunikacije u funkciji mišljenja i međusobnom saobraćaju u životu Crkve, naročito u dijalogu unutar Crkve te u dijalogu Crkve sa svijetom, kao i u širenju evanđeoske poruke. Ovo bi poglavlje zaslužilo opširniju i temeljitiju analizu, ali to nam nije moguće u sažetom prikazu kao što je ovaj pa ćemo se ograničiti na to da natuknemo samo najznačajnije.

Međusobno saobraćanje i dijalog neophodni su za djelotvornost katoličkoga života. Kako Crkva živi i radi u svijetu, ona se mora sve više uključiti u nj, i to opet putem dijaloga i sve življih susreta. To se pak zbiva izmjenom vijesti, informacija, posvećivanjem posebne pažnje javnom mišljenju unutar crkvene zajednice i izvan nje, gajeći neprestan razgovor sa svijetom i u svijetu za što življu suradnju u rješavanju velikih problema suvremenog čovječanstva.

Crkva je po svojoj naravi živ organizam, koji osjeća potrebu za javnim mišljenjem i koji se hrani dijalogom između pojedinih udova. Zato je potrebno da katolici budu potpuno svjesni kako imaju onu istinsku slobodu riječi i izražavanja, koja se temelji na osjećaju vjere i ljubavi.

U broju 119, na koji će se sigurno rado pozivati mnogi novinari, riječ je o tome kako se mora pojedinim vjernicima priznati pravo da dobiju sve neophodne informacije da bi se mogli sa što većom odgovornošću uključiti u život Crkve. To sa sobom povlači najopsežnije raspolaganje različitim sredstvima komunikacije, koja se, kad to traže okolnosti, mogu otvoreno izjašnjavati kao katolička, no da ipak budu dorasla svome zadatku.

Za novinare koji će se rado pozivati na prijašnji broj bit će veoma spasonosno da ne zaborave na broj 121, koji kaže: »Svaki put kad pojedini slučajevi o kojima se radi unutar crkvenog ambijenta traže tajnu moraju se poštivati opće

norme koje se poštuju u toj materiji i u građanskim krugovima. . . Tajna se mora očuvati samo u strogo nužnoj mjeri da se obrani dobar glas i ugled ili da se poštuju prava pojedinaca ili skupina«.

Crkva mora obavještajnim agencijama i sredstvima društvenog saobraćaja pružiti kompletnu i brižnu informaciju, da mogu dobro ispuniti svoj zadatak.

»Promatrajući sve veću važnost sredstava društvene komunikacije za život čovječanstva općenito i život Crkve napose, pozivaju se biskupske konferencije da svim tim perspektivama dadu prvenstveno mjesto u izradivanju cjelokupnog pastoralara. One im isto tako moraju rezervirati prikladne fondove u okviru vlastite odgovornosti, kao i na planu međunarodne suradnje . . .« (broj 134).

Treće poglavlje govori o ulozi i o aktivnosti katolika u svakom pojedinom sredstvu društvenog priopćavanja. Tu je riječ o tisku, o kinu, radiju, televiziji i kazalištu.

O *tisku* se kaže među ostalim i ovo: »Vjernicima se upravlja goruća preporuka da redovito čitaju tisak katoličke inspiracije, koji je dostojan takve kvalifikacije, ne samo zato da upoznaju novosti o životu Crkve već da sebi izgrađuju kršćanski mentalitet . . .« (broj 140).

»Kad svakidašnji događaji probuđuju osobite probleme koji se zapliću u osnovne probleme kršćanske savjesti, katolički novinari potruditi će se da ih protumače u skladu s učiteljstvom Crkve . . .« (broj 141).

Što se tiče *kina*, veoma je važno ovo: »Budući da se oni koji rade u svijetu kinematografije nalaze pred složenom problematikom u nastojanju oko svog zadatka, katolici, a u prvom redu katoličke organizacije koje rade na tom sektoru, moraju tražiti i olakšavati prilike za dijalog s ljudima filma. Ti će susreti pokazati kako je u cijeni te kako je plemenit i lijep njihov posao i sve će uvjeravati kako to sredstvo može veoma pripomoći ljudskome napretku . . .« (broj 147).

S obzirom na *radio i televiziju* religiozne emisije daju snažan porast odgovornoj djelatnosti i dijalogu. Publika automatski gleda u nosiocima religioznih emisija, bili oni klerici ili laici, službene govornike Crkve. Zato oni to moraju imati na umu te učiniti sve da se izbjegne bilo kakva zabuna. Neka imaju svijest odgovornosti u iznošenju mišljenja pred javnost, a kad dopušta vrijeme, posavjetovat će se s crkvenim vlastima.

Crkva prati sa simpatijom i s pažnjom *kazališnu* umjetnost, koja je u svojim počecima bila strogo vezana uz religiozne teme. To staro zanimanje za probleme kazališta mora prožimati i današnje kršćane, da bi iz njega izvukli sve moguće obogaćenje. Autore kazališnih komada valja podržavati i poticati da na pozornicu iznose i suvremenu religioznu tematiku.

Četvrto i posljednje poglavlje trećeg dijela odnosi se na organizacijske strukture sredstava društvenog priopćavanja. Osoblje koje će raditi na tom području neka bude aktivno i kompetentno, dobro potkovano u svojoj struci. Zatim neka ima na pameti da je i to pastoralan rad, i to veoma suvremen, uspješan i neophodno potreban. Kako je to pastoralan rad, jasno je da će biti pod kontrolom crkvenih vlasti. A ove opet neka rado slušaju ljude kompetentne na tom području, neka primaju njihove sugestije i neka ih svesrdno pomažu.

Nacionalni uredi za sredstva društvene komunikacije neka surađuju sa sličnim međunarodnim organizacijama u sukladnosti s njihovim statutima, što ih je odobrila Sveta Stolica. Te organizacije jesu:

UCIP (Union catholique internationale de la presse),

OCIC (Office catholique international du cinéma) i

UNDA (Association catholique internationale pour la radio et la télévision).

Zaključak

Kratak zaključak vraća se još jedanput na današnji tehnološki razvitak u komunikacijama te na odnosne dužnosti i odgovornost Božjega naroda. Zatim ističe opći značaj instrukcije, koju treba prilagoditi konkretnim mjesnim i vremenskim prilikama. Preporučuje se potreba daljnjega sustavnog i adekvatnog studija i istraživanja *mass media* te programiranje, da se završi sa željom kako ova instrukcija ne bi značila završetak jednog razdoblja, već više znak novih pothvata i zalaganja.

Na kraju ovog prikaza želim upozoriti da je on već po svojoj naravi nepotpun, jer je namijenjen časopisu pa nužno mora biti sažet. Nadalje, svaki prikaz, pa tako i ovaj, može biti subjektivan, jer svatko više uočava jedne, a manje druge točke, koje mogu isto tako biti važne ili čak važnije nego one više uočene. Zato je ovaj prikaz poticaj da svatko sam krene na temeljit studij same instrukcije, koji će donijeti mnogo dublji i svestraniji uvid u problematiku i njezina rješenja. Kako danas živimo svi u vremenu masovnih sredstava komunikacije, svima nam je potreban ispravan odgoj, a njemu će najbolje pripomoći ova instrukcija.